
ПОШИРЕННЯ НАЗВИ ОБОРА ЯК ПРИКЛАД ҐЕНЕЗИ МІЖМОВНОЇ ТА МІЖДІАЛЕКТНОЇ СЕМАНТИЧНОЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

Пашкова Н. І.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-14>

ВСТУП

Актуальність глибокого вивчення на основі сучасного наукового методологічного апарату компонентів традиційної народної матеріальної культури та її втілення у мові набуває особливого значення за сучасних умов, коли на перший план виступає завдання збереження української ідентичності та національної культурної спадщини, а також усвідомлення реальних, а не нав'язаних історичних зв'язків України із сусідніми народами.

Вивчаючи причини та джерела сучасної міжмовної семантичної еквівалентності, дослідник має враховувати глибинні витoki кожної окремої лексики, її етимологію, розвиток значення, поширення, паралелі у діалектах та міжмовні контакти.

У випадку, коли йдеться про дослідження особливостей виникнення та поширення лексики, що містить у собі етнокультурний зміст, необхідно поставити завдання визначити, яким з двох шляхів вона поширювалася – внаслідок конвергенції або дивергенції з одного джерела.

Метою пропонованого дослідження є здійснення лінгвістичного аналізу для визначення семантики, походження та міжмовних і міждіалектних паралелей однієї з назв житлових та господарських будівель в українських карпатських говірках, інших говорах української мови та сусідніх споріднених і неспоріднених мовах та їхніх діалектах.

Одним із завдань дослідження є наближення до з'ясування питання, що могло бути причиною поширення лексики на певному мультілінгвальному ареалі – мовна спорідненість чи культурна спільність. У ширшому узагальненому аспекті проблемою є визначення відповіді на питання, що спричиняє явище міжмовної семантичної еквівалентності – спільне

походження, набута культурна єдність внаслідок однакового способу ведення господарства або запозичення реалії та її назви.

1. Аналіз наявних лексикографічних та діалектологічних матеріалів щодо поширення лексеми *обора*

В академічному «Словнику української мови» лексема *обора* без жодних обмежувальних ремарок тлумачиться як ‘відгороджена частина подвір’я з приміщеннями для худоби // загорода, загін’¹, отже, її можна вважати загальномовною у цьому значенні. У староукраїнській мові XV ст. лексема *обора* вживалася у значенні ‘обгороджене місце для худоби’.

На карпатоукраїнському діалектному ареалі на південь від Дністра лексема *обора* у значенні ‘загін для худоби’ фіксується у наддністрянських, гуцульських та буковинських говірках. У Прикарпатті південна частина ізголови лексеми збігається на заході з межею Львівської обл., продовжується до р. Лімниця, за течією р. Прут, відхиляючись на північ. У говірках верхів’я р. Лімниця назва *обора* відома із семантикою ‘приміщення для худоби’. Поза тим лексема маніфестує значення ‘подвір’я’ в наддністрянських та буковинських говірках, причому в останніх – часто з протетичним голосним – *вобора*. У гуцульських та покутських говірках назва *обора*, крім значення ‘приміщення для овець’, маніфестує також і семантику ‘дірка у постелах, куди протягають мотузку’ або ‘дірка у шкірі для ходаків’². Гуцульським ендемізмом є також уживання слова *обора* у значенні ‘колоподібний жолобок, зроблений циркулем у деревині для вирізання дна посудини’, що наводить В. Шухевич³. У надсянських говірках форма *ўбора*³, а у бойківських – *ubora, obora, wбора* виступають у значеннях ‘подвір’я’ і ‘хлів для корів’, що ілюструється приказкою, що має значення великого багатства «*стойат корови у три обори*»⁴. У наддністрянських говірках *убора* ‘хлів для худоби’⁵.

У матеріалах «Атласу української мови» форми *обора, вобора, гобора* в інтегрованому значенні ‘різновиди будівель для домашніх тварин’ та з конкретною семантикою ‘загін для великої рогатої худоби, коней, овець’, ‘загін перед хлівом’, ‘хлів’ відомі у подільських, волинських,

¹ Словник української мови : в 11 т. АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, Т. 5. 1974. С. 550.

² Шухевич В. Гуцульщина. Матеріали до українсько-руської етнології. НТШ. Львів. 1900. Т. II. С. 6.

³ Пшепорська М. Надсянський говір. *Праці Українського Наукового Інституту*. Варшава, 1938. Т. XLIV. С. 83.

⁴ Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок. Київ : Наук. думка, 1984. Т. II. С. 6.

⁵ Шилю Г. Ф. Наддністрянський регіональний словник. *Рукопис*. Зберігається в Інституті української мови НАНУ. С. 251.

західнополіських, покутсько-буковинських, наддністрянських говірок української мови. У південноукраїнських говірках лексема поширена із семантикою ‘приміщення для корів’, ‘приміщення для худоби’, ‘літнє приміщення для худоби’, ‘загін для овець’, ‘літнє приміщення для корів’, ‘хлів для корів’, ‘літній загін на подвір’ї’⁶. Отже, у різних фонетичних формах та з різною семантикою лексема покриває весь український мовний простір.

У монографії «Ареальне варіювання лексики» П. Гриценко вказує на наявність варіантів з протетичними приголосними та без них (*в, з*) *о'бора* у значеннях ‘приміщення для корів’ у східноволинських, подільських, вкрапленнями у наддніпрянських говірках та ‘будівля для овець’ у волинських, бойківських, буковинських, подільських, а також і нижньонаддніпрянських говірках. Під рубрикою «Дистантні міжзональні зв'язки» провідний український діалектолог відобразив на лінгвістичній карті поширення лексеми *обора* в інтегрованому значенні ‘різновиди будівель для домашніх тварин’ на слов'яно-балканському континумі, що суцільно охоплює південний схід та смугами центр і північ України, Польщу, утворює окремі ареали в білоруських, болгарських, сербських та хорватських говірках⁷.

У білоруських говірках засвідчено *абора* ‘великий хлів’⁸, ‘велика будівля для худоби’, ‘приміщення для овець і корів’, ‘приміщення для овець’⁹, ‘приміщення для корів’; ‘хлів’; *убора* ‘загороджене місце у дворі для худоби’;

обора ‘великий сарай’; *obora* ‘загін для худоби’¹⁰. У літературній білоруській мові *абора* ‘хлів, корівник’ тлумачиться як застаріле, у словнику І. Носовича вміщено лексему *обора* у значенні ‘скотарня’, а суфіксовані деривати *оборина*, *оборища* – ‘мотузка, прикріплена до личаків для обгортання ніг’.

У польській літературній мові слово *obora* позначає корівник, хлів, а також його вміст – ‘худоба, що стоїть в оборі’. З XIV ст. *obora* фіксується в пам'ятках писемності у значенні ‘обгороджений простір, де

⁶ Атлас української мови / Гол. ред. колегії І. Г. Матвіяс. Київ : Наук. думка. Т. І. С. 286; Т. ІІ. С. 280.

⁷ Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики. Київ : Наук. думка, 1990. С. 214, 186.

⁸ Шатэрнік М. В. Краёвы слоўнік Чэрвеншчыны. Менск : Выданьне Беларускае Акадэміі навук, 1929. С. 5.

⁹ Дыялекталогічны атлас беларускай мовы / пад рэд. Р. І. Аванесавы, К. К. Крапівы і Ю. Ф. Мацкевіч. Мінск : Выд-ва АН БССР, 1963. 346 карт.

¹⁰ Moszyński K. Polesie wschodnie. Materiały etnograficzne z wschodniej części b. powiatu Mozyrskiego oraz z powiatu Rzeczyckiego. Warszawa : Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, 1928. S. 51.

тримали свійських тварин'. Лексема покриває весь польський діалектний простір. У «Малому атласі польських говорів» лексему *obora* локалізовано у значенні 'корівник', спорадично 'стайня', 'свинарник', а також у генералізованому значенні 'приміщення для худоби'¹¹. Фонетичні варіанти *uebora*, *uebuora*, *uobora*, *obora* відомі у кашубських говірках як 'приміщення для корів' та 'господарські приміщення', *oborka* 'загін перед хлівом для свиней'¹². У польських Татрах варіанти *obora*, *uobora*, *uobuora*, *uöbuöra* вживаються у значенні 'приміщення для корів', *uobora* 'хлів для худоби, переважно рогатої'¹³. У говірках південної Польщі форми *obora*, *uobora* уживаються також зі значенням 'подвір'я' та 'подвір'я з місцем на гній'. У польському Підкарпатті назва *obora* відома також як 'приміщення для корів', *uobora* також 'обгороджене пасовище'¹⁴. Поза тим назва *obora* відома як 'скотарня', 'вівчарня', а словотвірний суфіксований варіант *obornik* – у значеннях 'гній' та 'частина подвір'я, де тримають худобу', *uobora* 'приміщення для корів', 'приміщення для худоби, переважно рогатої'¹⁵.

У значеннях 'подвір'я' лексема *obora* фіксується у говорах Кашубщини, Вармії та Мазур¹⁶. У багатьох польських діалектах відзначено також дериват *obornik* 'гній', у внутрішній формі якого виступає вторинна сема 'вміст', 'те, що походить з обори'. Відмічено й ендемічну семантику *obora* 'мотузка в личаках', 'сітка з тонких мотузок', 'коло довкола місяця' у кашубських говірках.

У значенні 'загорода' варіант з протетичним голосним *wobora* вживається у верхньолужицькій мові.

У сучасній чеській мові слово *obora* має значення 'заповідник для звірів' і 'район, околиця', *obor* 'зона, область'. Суфіксований дериват *oborisko* з семантикою 'місце, де тримають худобу' засвідчено в оравських говірках, у р-ні Ждяр у Татрах *oboru* записано із семантикою 'подвір'я'.

У словацькій літературній мові форма *obora* у значеннях 'звіринець', 'заповідник' та *obor* (< *odbor*) 'область, район' трактуються як запозичення з чеської.

¹¹ Mały atlas gwar polskich. PAN. Wrocław–Kraków–Warszawa, 1964. T. 8.

¹² Atlas językowy Kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich / Zdzisław Stieber; Zakład Słowianoznawstwa PAN. Wrocław, 1969. T. V. C. 188.

¹³ Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala / red. W. Antoniewicz, Z. Radwańska-Paryska. Wrocław–Warszawa–Kraków : PAN, 1959–1967. T. III. C. 21.

¹⁴ Atlas językowy Polskiego Podkarpacia / K. Nitsch, M. Małecki. Warszawa–Kraków, 1934. Cz. I. Mmapy 70, 77.

¹⁵ Szymczak M. Słownik gwary Domaniewka w powiecie Łączyckim Wrocław–Warszawa–Kraków : PAN, 1962–1973. Sv. 5.

¹⁶ Szymczak M. Słownik gwary Domaniewka w powiecie Łączyckim Wrocław–Warszawa–Kraków : PAN, 1962–1973. Sv. 1–8.

Для південнослов'янських мов та їхніх діалектів характерним також є маскулінний варіант *obor*. У болгарській літературній мові лексема *obor* уживається у значенні «сграда или структура, обикновено с отделения, използв, сана за подслон и хранене на коне, едър рогат добитък или други животни», тобто ‘стайня’, пор. *Авгиеви обори*. За даними «Болгарського діалектологічного атласу» *obor* – це ‘приміщення для волів, корів, коней’¹⁷, у значенні ‘хлів’ лексема вживається у північно-східній частині країни¹⁸, на північному заході країни *obor* – ‘загорода з жердин перед кошарою’ та ‘відгороджене місце, де стоять вівці після доїння’, ‘приміщення для овець і волів’, ‘спільний загін громади, куди заганяють худобу’, на південному заході Болгарії картографується *obor* у генералізованому значенні ‘приміщення для худоби’ та конкретизованому ‘приміщення для коней’¹⁹.

П. Гриценко відзначає також наявність найменування *obor* у значенні ‘приміщення для волів, корів, коней’ у болгарських говірках р-ну Тетевен – Панагюрище із поодинокими вкрапленнями південніше колишнього Димитровграда і семантику ‘закрите приміщення для овець у селі’ мікроареалами у північно-західних говірках²⁰.

У болгарських переселенських говірках на території України фонетичний варіант *убора* в значенні ‘загін для худоби’ може розглядатися і як запозичення з українських говорів.

У македонських говірках лексему *obor* засвідчено в значенні ‘приміщення для великої рогатої худоби’²¹. У літературній мові аналогічна форма виступає синонімом до *štala* ‘стайня’ в прямому і переносному значенні ‘неохайне приміщення’ (в останньому, ймовірно, як паралель інтернаціонального фразеологізму *Авгієви стайні*).

У сербській літературній мові форма *obor* відома як ‘загін для худоби’, ‘подвір’я довкола хати’, у говірках – ‘загін для худоби’²²; ‘будівля для худоби’, ‘свинарник’; у сербських говірках Румунського Баната – ‘хлів’²³.

Назва *obor* побутує в Чорногорії у значеннях ‘будівля для худоби’, ‘подвір’я’, згадується у документах XVI–XVII ст.: “*продасмо оборь*”. Слово відоме також у говірках обл. Косово і Метохія. На заході Хорватії лексема виступає із семантикою ‘зимове приміщення для овець’: «*zimska doba ovce su u oborima*» (р-н Ліка). У словенській мові форми семантично

¹⁷ Шапкарев К. Сборник от народни умотворения. София, 1891. Ч. IV. С. 460.

¹⁸ Wakarelski Ch. Etnografia Bułgarii. Wrocław : Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 1965. С. 39.

¹⁹ Български диалектен атлас / Ст. Стойков и С. Б. Берншейн. София : БАН. 1964. Т. I. К. 252.

²⁰ Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексикі Київ : Наук. думка, 1990. С. 213.

²¹ Шапкарев К. Сборник от народни умотворения. София, 1891. Ч. I. В. IV. Кн. V. С. 75.

²² Павлович J. M. Качер и Качерци. Етнолошка испитивања Београд, 1928. С. 54.

²³ Petrović E. Graiul carașovenilor. Studii de dialectologie slavă meridională. București : Imprimeria Națională, 1935. С. 51.

диференціюються за родом: варіант чоловічого роду *obor* має значення ‘загорода для худоби’, ‘район, область’; *obora* жіночого роду – ‘звіринець’.

У румунську мову лексема *obor*, за свідченням дослідників, була запозичена з південної Славії²⁴.

За даними «Румунського лінгвістичного атласу» численні фонетичні та словотвірні варіанти *obor*, *uoboru*, *uobuor*, *uobor*, *oboraș* відомі на всьому ареалі румунської мови у значеннях ‘загорода, де стоять вівці, здебільшого узимку’, ‘загорода для доїння овець на гірському пасовищі’, а словосполучення *oboru oilor*, *oboru mneilor*, *oboru mieilor* ‘кошара для овець’, ‘місце, де відпочиває худоба опівдні на пасовищі’, ‘загін для молодняка овець’, ‘загорода для худоби’, ‘загорода для коней’; ‘огорожа з пруття навколо загону’, ‘частина подвір’я, де стоїть худоба, зберігається зерно, солома’, ‘малий загін для ялових тварин’; ‘кругла загорода’, ‘загорода для корів’²⁵. Про поширеність назви на румунських теренах промовисто свідчать численні топоніми включно із назвою найбільшого сучасного ринку *Obor* у Бухаресті.

У румунських говірках північно-західної Болгарії назва *obor* вживається із семантикою ‘подвір’я’. У загальнономовному румунському словнику, окрім значень ‘загін для худоби на подвір’ї, у полі’, ‘скотарня’, ‘обгороджене місце для тваринницького базару’, подається й рибальський термін *obor* ‘загорода з очерету у воді для живої риби’, утворений перенесенням за подібністю семантики²⁶.

Лексема *ubor* уживається й у мегленорумунському діалектному мовленні із семантикою ‘укриття у дворі для худоби’ і ‘огорожа’, ‘подвір’я’²⁷. В останньому значенні зафіксовано *ubor* також і в арумунській мові.

В албанських говорах фонетичні варіанти *ubor*, *oborr*, *hoborr* виступають як назви скотарні, частини подвір’я, де стоїть худоба, або з перенесенням семантики з вмісту на місце, вмістище – ‘подвір’я, двір’ із наступною конкретизацією ‘королівський двір’, що засвідчує загальнономовний словник.

Угорські діалектні форми *abora*, *abara*, *abarha* функціонують у говірках на румунській та українській території у значенні ‘дашок на чотирьох стовпцях, під яким зберігають сіно’, ‘повітка’ є результатом засвоєння укр. *оборіг*, що з лексемою *obora* етимологічно не пов’язане²⁸.

²⁴ Mihăilă G. Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. București : Editura Academiei, 1969. P. 24.

²⁵ Atlasul lingvistic romanio Sibiu, 1940. P. II. K. 392, 329, 402.

²⁶ Dicționar român-rus / red. G. Bologan. București : Editura științifică și enciclopedică, 1980. 1592 p.

²⁷ Capidan T. Meglenoromâni. București : Cartea Românească. Vol. III. 1935.

²⁸ Herman O. A magyar pásztorok nyelvkincse. Budapest : Hornyánszky, 1914. 798 p.

Карта 20 «Загальнокарпатського діалектологічного атласу» подає поширення лексеми *обор(a)* у значеннях: 1) ‘закрите приміщення для худоби, хлів’ – північні польські та західні македонські говірки; 2) ‘подвір’я’ – суцільною лінією по схилах Карпат від Гуцульщини через Бойківщину на південь Польщі і на південний захід Румунії; 3) ‘загін для худоби’ – спорадично по всій території; 4) ‘загін перед хлівом’ – гуцульські та буковинсько-покутські говірки; 5) ‘стоянка худоби на пасовиську удень’ – поодинокі в румунських говірках; 6) ‘приміщення для с-г. реманенту’ – закарпатські говірки; 7) ‘приміщення для сіна’ – марамороські говірки Закарпаття та сусідні угорські та румунські говірки; 8) ‘місце, де складають гній’ – верхів’я Дністра; 9) ‘обгороджена частина лісу, заповідник’ – східнословачські та спорадично центральні чеські говірки; 10) ‘базар, де продають худобу’ – буковинські та румунські говірки²⁹.

Отже, всю зафіксовану семантику лексеми *обора* на карпато-балканському ареалі можна інтегрувати у 4 основні значення: 1) ‘загін для худоби’: укр. (з, в)*обора*, п. *obora*, слц. *obor*, захболг. схсрб. *обор*, слвн. *obor*, рум. *uobor*, молд. *обор*; 2) ‘приміщення для худоби’, укр. буков., бойк. *обора*, *вобора*, півдукра. *обора*, бр. *абора*, п. *obora*, болг. макед. *обор*, срб. *обор*, друм. *obor*, меглрум. *ubor*; 3) ‘частина подвір’я, де стоїть худоба’: бр. *убора*, р. *обора*, п. *obora*, алб. (*h*)*oborr*; *obora*; 4) ‘обгороджене жердинами пасовище’: п. *obora*.

2. Проблема походження та розвитку семантики лексеми *обора*

В. Махек диференціює походження слова *obora* на дві частини, трактуючи одну частину як спільнослов’янське утворення у значеннях ‘огорожа для худоби, стійло’ та ‘зав’язки на онучах’ і другу частину як східнослов’янське слово зі значенням ‘дірки на взутті для шнурків’³⁰. Таким чином, найменування зав’язки на онучах та дірки для їх просилування потрапляють у різні етимологічні розділи.

Назва *obor(a)* зводиться В. Махеком до псл. девербатива **ob-vor-ъ*, який має різні ступені чергування кореня **ver-*, **vъr-*. Спільними за походженням вважаються *obora* ‘мотузка для підв’язування постолів’ (переважно у схсл. діалектах та поль. мові) і *obor(a)* ‘огорожа, загорода’, засвідчена в усіх слов’янських мовах. Перше значення ‘мотузка, якою підв’язують личаки’, р. *оборка* ‘кайма’, *оборень* ‘дірочка в личаку для просилування обори’, *ворка* ‘тонка мотузка’, *сворка* ‘ремінь, на якому тримають мисливських собак’, укр., бр.

²⁹ Общекарпатский диалектологический атлас. Вып. 1. Кишинев : Штиинца, 1989. К. 2.

³⁰ Máček V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha : Československá akademie věd, 1957. С. 38.

обора ‘тонка мотузка’, цслв. *обора* ‘пряжка’ виводиться з **обвора*, споріднене з лит. *apúvara* ‘мотузка для підв’язування личаків’, *apvarà* ‘мотузка’, *peřvara*, *pavarà* ‘мотузка, на якій тримається сітка’, *virvė* ‘мотузка’, *vėrti*, *veriù*, *vėriau* ‘протягати, відкривати, закривати’, алб. *vjer* ‘вішаю’. *Обора* у значенні ‘огорожа’, болг. *обор* ‘хлів’, схв. *обор* ‘загорода для свиней’, слвн. *obòr* ‘огорожа’, *obora* ‘звіринець’, ч. *obora* ‘заповідник’, п. *obora* ‘хлів, вл. *wobora* ‘загін’ виводиться з **obvora*, пор. др. *воръ* ‘огорожа’, п. *przewora* ‘перегорода у хліві’, *zawora* ‘засувка, замок’ етимологічно споріднене з *обора* I. Мотивувальне дієслово *верать* ‘засувати, вкладати, ховати’, стсл. *въврѣти* ‘всунути, всилити’, *проврѣти* ‘просунути’, болг. *вра* (*врял*) ‘сую’, слвн. *svrėti* ‘морщитися, збиратися в зморшки’, ч. *otevríti* ‘відчинити’, п. *wrzeć*, *zawrzeć* ‘зачинити’ споріднене з лит. *veriù*, *vėrti* ‘просилювати нитку, відчиняти, зачиняти’, дпрус. *etwerreis* ‘відчини’, лат. *aperio* ‘відчиняю’, дінд. *apavrñōti* ‘відчиняє, зачиняється’, *apivrñōti* ‘зачиняє, покриває, ховає’; пор.: *верьовка*, *верей*, *вор*.

Автори «Етимологічного словника української мови» також за традицією ділять семантику лексеми *обора* на дві частини. *Обора* I трактується як вмістище – ‘відгороджена частина подвір’я для худоби’, ‘загорода, загін’; ‘великий сарай, хлів, засік’ (що вважається карпато-поліською паралеллю), а також ‘худоба’ як вміст, окрім того, гуц. *обора* ‘вид долота’, *обора*, *обірчина* ‘жолобок у вигляді кола, проведений циркулем на дереві, щоб зробити дно посудини’, *обороватий* ‘колоподібний’, р. *обора* ‘загорода, загін’, бр. *абора* ‘хлів, корівник’, п. *obora* ‘хлів’, ч., слц. *obora* ‘заповідник’, вл. *wobora* ‘загін’, болг. *обор* ‘хлів’, м. *обор* ‘загорода для худоби, стайня’, схв. *обор* ‘загорода для худоби, двір’, слн. *obor* ‘огорожа, огорожена земля’, *obora* ‘загороджене поле, звіринець’ зводяться до псл. *obora* < **obvora*, утвореного додаванням префікса *ob-* до віддієслівної основи *vor-*, пов’язаної чергуванням з псл. **ver-* ‘замикати, розмикати’.

Обора II тлумачиться українськими етимологами як ‘кругла дірка у взутті, крізь яку протягують волокни’, ‘шнурки для прив’язування постолів’, *обірка* ‘вірьовка, протягнута в петлі рибальської сітки’, *обірник* ‘долото з вістрям трубочкою для вибивання кружків’, *обірник* ‘пристрій, яким роблять дірки в постелах для шнурів’; р. *обора* ‘вірьовка коло личаків’, *оборник*, *оборень* ‘дірочка в личаку для протягання волокни’, бр. *абора* ‘вірьовка коло личаків’, п. *oborka* ‘сітка з тонких шнурків’, ‘мотузки коло постолів’, *obornik* ‘вірьовка’, цсл. *обора* ‘пряжка’; псл. *obor* < **obvor*, утворене з префікса *ob-* та іменної основи *vor-* ‘вірьовка’, споріднене з лит. *apúvara*, *apivaras* ‘вірьовка для

прив'язування личаків', *apvarà* 'віршовка', *peřvara, pavarà* 'віршовка, на якій тримається сітка'³¹.

Отже, внаслідок такого поділу значення на дві різні словникові статті семи 'долото, яким вибивають кола на дереві' і 'кола, вибиті цим долотом на дереві' потрапили в різні словникові статті.

Значення 'мотузка для личаків' М. Фасмер слушно, на нашу думку, вважає первинним, що дає підстави розглядати значення 'дірка в постолох' як результат поляризації семантики: 'мотузка, яку просилують у дірочки постолох' – 'дірочка, в яку просилують мотузку'.

Поль. та укр. вторинні значення лексеми *obora* 'місце, де складають гній', 'купа гною', 'гній', на нашу думку, могло мати такі стадії розвитку семантики: 'хлів, загін' – 'гній з хліва' – 'місце, де складають гній'³².

ВИСНОВКИ

Як впливає зі здійсненого аналізу наявних у славистиці, карпатистиці, балканістиці та українській діалектології мовних даних та праць дослідників, лексема *obora* та її фонетичні, морфологічні і семантичні варіанти утворюють спільнослов'янські ізоглоси і охоплюють весь карпато-балканський континуум, оминаючи тільки грецький ареал.

Очевидно, первісна форма *об-вора* позначала щось, що обгортає, та щось обгорнене, результат обгортання і ноги мотузкою, і місця для худоби або надвірних приміщень парканом, пор. гуц. *вориння* 'жердя', 'паркан'. Отже, на цій підставі можна зробити висновок, що назва *obora* постала як каузатив за віддієслівною метонімічною номінативною моделлю 'дія' – 'результат', у конкретному випадку – 'обгортати, обв'язувати' – 'обгорнене' з подальшим розгалуженням і конкретизацією семантики.

У деяких слов'янських діалектах лексема стає назвою загороди, будівель для утримання худоби, приміщення для худоби у селі (хлів), поза селом, загону, обгородженого пасовища, подекуди значення конкретизувалося в результаті врахування більшої кількості диференційних ознак, як-от 'сезонність використання будівель' (літній загін, літнє приміщення тощо), призначення для певного виду тварин (загін для овець, ягнят і т. ін.).

Інший вектор розвитку семантики лексеми привів до конкретизації значення від обгородженого місця до утворення значення 'подвір'я' й одиниці територіального поділу.

³¹ Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 4 / О. С. Мельничук (гол. ред.), Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 2003. С. 144.

³² Пашкова Н. І. Номінативні моделі культурного артефакту ДІМ у мовах карпатського ареалу балкано-слов'янського континууму. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2014. С. 195.

У деяких частинах слов'янського світу співіснують результати обох або декількох напрямів семантичного розвитку лексеми. Але безперечним є факт, що слово походить від єдиного праслов'янського джерела і складається з префікса *об-* та кореня *-вор-*, що сягає спільноіндоєвропейської основи **ver-* з первісним значенням 'вертити, гортати' і поділ походження результатів семантичної трансформації на дві частини не є досить вмотивованим. Таким чином, у результаті здійсненого аналізу можна зробити висновок, що за походженням лексема спільнослов'янська, що була запозичена сусідніми говірками та мовами і розвивалася на різних теренах різними шляхами з подальшим розходженням фонетики, словотвірної форми та семантики.

АНОТАЦІЯ

Здійснена розвідка виконана в руслі актуальної нині тематики визначення місця української мови та культури серед мов світу, її ролі у становленні сучасної культурної спадщини Європи.

У статті пропонується дослідження можливого механізму становлення випадку міжмовної семантичної еквівалентності на прикладі назви *обора*.

Зібрано відповідні лексикографічні матеріали та проаналізовано семантичну та просторову амплітуду досліджуваної лексеми.

Встановлено, що в різних семантичних та дериваційних варіантах лексема *обора* фіксується в українській мові та її говірках, у мовах та діалектах карпатського ареалу та балканського мовного союзу за винятком грецької мови.

Проаналізовано результати наявних етимологічних досліджень лексеми *обора* та запропоновано власні авторські висновки з цього питання.

Визначено, що слово походить від єдиного праслов'янського джерела, яке з часом набуло широкого семантичного розгалуження.

У результаті здійсненого дослідження для цього конкретного випадку можна констатувати, що явище міжмовної семантичної еквівалентності постало внаслідок спільного походження слова на позначення спільного матеріального артефакту внаслідок однакового способу ведення господарства, що говорить про давню культурну єдність слов'янських та балканських народів та їхніх мов.

Література

1. Словник української мови : в 11 т. АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні / редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка, Т. 5. 1974. 705 с.
2. Шухевич В. Гуцульщина. Матеріяли до українсько-руської етнольоґії. *НТШ*. Львів. 1900. Т. II.
3. Пшепюрська М. Надсянський говір. *Праці Українського Наукового Інституту*. Варшава, 1938. Т. XLIV. 88 с.
4. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок. Київ : Наук. думка, 1984. Т. I–II.
5. Шило Г. Ф. Наддністрянський регіональний словник. *Рукопис*. Зберігається в Інституті української мови НАНУ.
6. Атлас української мови / Гол. ред. колегії І. Г. Матвіяс. Київ : Наук. думка, Т. III. 2000. Ч. I.
7. Гриценко П. Ю. Ареальне варіювання лексики. Київ : Наук. думка, 1990. 272 с.
8. Шатэрнік М. В. Краёвы слоўнік Чэрвеншчыны. Менск : Выданьне Беларускае Акадэміі навук, 1929. 328 с.
9. Дыялекталогічны атлас беларускай мовы. Мінск : Выд-ва АН БССР, 1963. 782 с.
10. Moszyński K. Polesie wschodnie. Materjaly etnograficzne z wschodniej części b. powiatu Mozyrskiego oraz z powiatu Rzeszyckiego. Warszawa : Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego, 1928. 155 с.
11. Mały atlas gwar polskich. PAN. Wrocław–Kraków–Warszawa, 1964. T. 8. K. 64.
12. Atlas językowy Kaszubszczyzny i dialektów sąsiednich / Z. Stieber; Zakład Słowianoznawstwa PAN. Wrocław, 1969. T. V. 188 с.
13. Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala / red. W. Antoniewicz, Z. Radwańska-Paryska. Wrocław–Warszawa–Kraków : PAN, 1959–1967. T. III.
14. Atlas językowy Polskiego Podkarpacia / K. Nitsch, M. Małecki. Warszawa–Kraków, 1934. Cz. I.
15. Szymczak M. Słownik gwary Domaniewka w powiecie Łączyckim. Wrocław–Warszawa–Kraków : PAN, 1962–1973. Sv. 1–8.
16. Шапкарев К. Сборник от народни умотворения. София, 1891. Ч. IV. С. 460.

17. Wakarelski Ch. Etnografia Bułgarii. Wrocław : Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 1965. 300 с.
18. Български диалектен атлас / Ст. Стойков, С. Б. Бернщейн. София : БАН. 1964. Т. I.
19. Павловић Ј. М. Качер и Качерци. Етнолошка испитивања Београд, 1928. 93 с.
20. Petrovici E. Graiul carașovenilor. Studiu de dialectologie slavă meridională. București : Imprimeria Națională, 1935. 375 p.
21. Mihăilă G. Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. București : Editura Academiei, 1969. 328 p.
22. Atlasul lingvistic roman. Sibiu, 1940. P. II.
23. Dicționar român-rus / red. G. Bologan. București : Editura științifică și enciclopedică, 1980. P. 912.
24. Capidan T. Meglenoromâni. București : Cartea Românească. Vol. III. 1935. P. 312.
25. Herman O. A magyar pásztorok nyelvkincse. Budapest : Hornyánszky, 1914. P. 65.
26. Общекарпатский диалектологический атлас. В. 1. Кишинев : Штиинца, 1989.
27. Máček V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha : Československá akademie věd, 1957. 627 с.
28. Етимологічний словник української мови : в 7 т. Т. 4 / О. С. Мельничук (гол. ред.), Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 2003. 657 с.
29. Пашкова Н. І. Номінативні моделі культурного артефакту ДІМ у мовах карпатського ареалу балкано-слов'янського континууму. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2014. 280 с.

Information about the author:

Pashkova Nadiia Ihorivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Lecturer in Association of Ukrainian Educators in the Great Britain
154, Holland Park Avenue, London, UK